

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

ערב פסח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יז
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ואחת לבריאה
ה'י' תהא 'שנת פלאות אראנו

ערב פסח

צדדית בלבד, שאין קובעים תענית ביום שישי, אך לאחר שהתענית כבר נקבעה ליום חמישי, הרי זהו הזמן של חובת התענית.

ענין הדומה לכך קיים בדיני סוכה⁶: לגבי נסרים שיש בהם ארבעה טפחים ו,הפכן על צידיהן, שהם „פחות משלושה”⁷ טפחים, קיימות שתי דעות. לפי דעה אחת⁸ הסכך כשר, כי „הפכן על צידיהן. ואילו הדעה השנייה קובעת: „פסולה”, כי למרות שהפכן על צידיהן, בכל זאת „יש שם פסול עליהן”, מפני ש„יש בהם ארבעה”, ולכן „נעשו כשיפודין של מתכת”, הפסולים לסכך „בכל ענין”.

ולפי ההסבר השני, מי שלא צם מסיבה כלשהי ביום חמישי, אינו צריך להשלים את התענית ביום שישי, כי הזמן של חובת התענית כבר עבר⁹.

ב. הוכחות מתענית אסתר ומקיום סיום מסכת ביום ה' בלבד

לכאורה, ניתן ללמוד זאת מהלכה מפורשת

א. הקדמת תענית בכורות בערב פסח שחל בשבת

כאשר ערב פסח חל בשבת, קובעת ההלכה¹, שתענית בכורות נדחים מערב פסח ליום חמישי שלפניו, ולא ליום שישי ערב שבת קודש, כי משום כבוד השבת אין קובעים מלכתחילה תענית בערב שבת².

מתעוררת השאלה³: אדם שלא צם ביום חמישי – מפני ששכח וכדו' – האם עליו לצום ביום שישי, ערב שבת קודש⁴ (שהרי אין קובעים תענית בערב שבת קודש רק (א) לכתחילה (ב) לציבור, ואילו בעניננו (א) זה בדיעבד, כי נמצאים כבר אחרי יום חמישי, (ב) מדובר על יחיד⁵)?

הסבר השאלה הוא: את הקדמת התענית ניתן להסביר בשני אופנים:

(א) הצום ביום חמישי הוא תשלומין לערב פסח (שבת), אך בעצם קיימת החובה על ערב פסח (שבת) עצמו.

לפי זה יוצא, שמי שלא צם ביום חמישי, לא הוסרה מעליו חובת התענית, והוא חייב להשלימה בערב שבת.

(ב) אמנם, מלכתחילה הקדמת התענית היא ענין של תשלומין לערב פסח (והתענית מוקדמת ליום חמישי, ולא ליום שישי, מסיבה

6) סוכה יד, ב. ע"ד השאלה בגזירות דרבנן בכלל. האם נעשו איסור בעצם או רק משום הטעם – ראה צפע"ג לרמב"ם הל' חו"מ פ"ז ה"ב.

באופן אחר קצת: האם התענית ביום ה' הוא בגדר דחוי, או שמעיקרא התקנה (בקביעות זו) היא להתענות ביום ה' – ראה בארוכה (לענין התעניות וכו' ד, מאחרין ולא מקדימין) – מגילה ה, א במשנה: צפע"ג הפלאה בהשמטות נד, סע"א ואילך. שו"ת דווינסק ח"ב סל"א"לב. שו"ת ווארשא (ג.י.) ח"א סמ"ד. שו"ת אבני נזר א"ח תכ"ז.

7) רש"י שם. וראה מהרש"א שם.

8) וי"ל דאח"כ חזר בו, עיי"ש.

9) מכיון שי"א (שו"ע סת"ע שם) דבקביעות זו אין מתענים כלל – אי"צ להשלים לאחר זמנו.

1) רמ"א א"ח סת"ע ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ו.

2) ראה מג"א שם סק"א. שם סמ"ט סק"ז (ושו"ע אדה"ז שם ס"ב). תרפ"ז סק"ג.

3) בהבא לקמן – ראה ס' ערב פסח שחל בשבת (אה"ק, תשל"ד).

4) ובפרט שי"א דע"פ שחל בשבת מתענים הבכורות ביום ו' – ראה ברכ"י סת"ע סק"ד. ועוד.

5) ראה שו"ת לטרפ"ז.

כיצד מבטל הסיום ביום חמישי את חובת התענית המוטלת על יום אחר – ערב פסח (שבת)?! לפי הסבר זה הרי הוא צריך היה לצום ביום שישי או לערוך סיום נוסף ביום שישי!?

ג. חובת התענית בשבת עוברת ליום חמישי

לכאורה יש לדחות את ההסבר, כפי שאומרים כמה „אחרונים“¹⁵, שהסיום בערב פסח לא רק מתיר את האכילה, אלא יש לומר, שהסיום הוא גם במקום התענית: תענית בכורות היא כדי לעשות, „זכר לנס שנצולו ממכת בכורות“¹⁶, וסיום המסכת וסעודת מצוה מהיום בעצמם, „זכר לנס...“¹⁷.

לפי זה די בסיום ביום חמישי אף אם נאמר שזהו רק תשלומין לערב פסח, כי על-ידי הסיום יוצאים ידי חובת עשיית „זכר לנס...“. אך אין זה מדויק, כי דוקא לפי דעה זו (שהסיום עצמו הוא „זכר לנס...“), צריך היה לקיים סיום גם ביום שבת ערב פסח. כי באם אפשר לקיים „זכר לנס...“ ביום שנקבע לכך מלכתחילה (בסמוך לזמן התרחשות הנס), מדוע יצאו ידי חובה ב„זכר“ הנעשה יומיים או יום לפני כן?

את החובה לקיים בכלל את הסיום ביום חמישי, ולא לצאת ידי חובה בקיום סיום בשבת ערב פסח, אפשר להסביר: כיון שביום חמישי חלה חובת התענית, אי אפשר להמירה בסיום (וזכר לנס) שיערך יום או יומיים מאוחר

לגבי תענית אסתר: כאשר פורים חל ביום ראשון, מוקדמת התענית מ"ג אדר ליום חמישי שלפניו¹⁰, וכאשר „חל בו (ביום חמישי) ברית מילה – פוסק הרמ"א¹¹ – מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים“. מכך ברור, שבהקדמת התענית ליום חמישי אין הכוונה שיום זה הוא המועד החייב בתענית, אלא שהוא מהווה תשלומין בלבד ליום השבת, ולכן אפשר להשלים את התענית ביום שישי¹².

לפי זה צריך להיות, שכך הוא גם לגבי תענית בכורות¹³.

אך יש הוכחה, שחובת תענית בכורות הועתקה וחלה על יום חמישי:

פשט המנהג, שבמקום לצום בערב פסח, משתתפים הבכורות בסיום מסכת – סעודת מצוה – וחובת התענית פוקעת¹⁴. וכאשר חל ערב פסח בשבת, מנהג ישראל הוא לקיים את הסיום ביום חמישי.

אכן, אם יום חמישי נעשה למועד התענית, מובן שההשתתפות בסיום ביום חמישי מבטלת את חובת הצום שביום זה, ולאחריו אין קיימת חובת התענית.

אבל אם יום חמישי הוא יום תשלומין לחובה החלה לאחריו – בערב פסח שחל בשבת –

10 רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ה. טוש"ע או"ח סתרפ"ז ס"ב.

11 סתרפ"ז שם.

12 ומ"ש בט"ז שם (סק"ב) שלא יתענה בע"ש ויאכל סעודת המילה בלילה – הוא רק משום דס"ל דגם יחיד אין להתענות בע"ש מפני כבוד השבת. וראה שע"ת שם, דמי ששכח להתענות ביום ה' גם הט"ז מודה דשפיר מתענה ביום ו', עיי"ש.

13 ראה ח"י סת"ע סק"ד: וגם אפשר להתענות תענית בע"ש. ולהעיר גם מפמ"ג (א"א) שם סק"ג דאיסטניס בכור שצם בע"פ וע"פ חל בשבת יתענה רק ביום ו'.

14 כבר שק"ט באחרונים בזה. וראה לקמן הערה 17.

15 שו"ת ערוגת הבושם או"ח סקל"ט.

16 טור או"ח ר"ס תע. שו"ע אדה"ז שם.

17 ועפ"ז מתורץ בפשטות זה שהתענית נפקע ע"י הסיום (ומותר לאכול כל היום) – אף דמי ששכח ואכל בתענית צבור משלים בתענית (או"ח ר"ס תקסה). וכשק"ט באחרונים.

ואם בנו בכורו נעשה גדול בערב פסח שחל בשבת – האם צריך האב לצום ביום חמישי, או לא?¹⁸

אם נאמר, שיום חמישי נעשה למועד חובת התענית, הרי שביום זה (י"ב ניסן) הבן עדיין קטן, והאב חייב לצום.

אך אם החובה עדיין חלה ביום י"ד ניסן – שבת, והתענית ביום חמישי היא רק תשלומין לשבת, יוצא, שהאב אינו מועיל בתעניתו ביום חמישי במקום בנו, כי בזמן החיוב (שבת – י"ד ניסן) הבן כבר גדול, והאב אינו יכול להוציאו ידי חובת תעניתו, ולא ייתכנו תשלומין.

לפי זה יש יתרון לפי הדעה שזמן התענית עבר ליום חמישי: אם זה ענין של תשלומין, הרי בכור קטן שהגדיל בערב פסח שחל בשבת נותק בכלל מן הענין של תענית בכורות, שהרי אביו אינו יכול להוציאו ידי חובתו, כדלעיל, וגם אם הוא עצמו יצום ביום חמישי, בהיותו קטן, הרי יש דיון²² אם מצוה שעושה קטן בתורת חינוך יכולה להוציאו ידי חובת מצוה המוטלת עליו כגדול (ובענינו – החובה החלה עליו כשהגדיל ביום שבת, ערב פסח).

ה. השאלה לגבי קטן שהגדיל בכל הענינים המוקדמים בתשלומין

אך יש לומר, שגם אם הקדמת התענית היא תשלומין לערב פסח, לא יחסר ענין התענית אצל בכור קטן שהגדיל ביום י"ד ניסן שחל בשבת.

כדי להבין זאת יש להקדים: כאמור: כאשר פורים חל ביום ראשון, מוקדמת, תענית אסתר ליום חמישי, וזהו ענין של תשלומין בלבד.

(22) ראה לדוגמא – הגהות רעק"א לאו"ח סקפ"ז ס"ב. ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל יב. ועוד.

יותר¹⁸. אך היה צריך להיות מנהג (ולפחות – להידור מצוה) לקיים סיום, „זכר לנס...“, בערב פסח עצמו – שבת.

ומכך שאין מוצאים מנהג לעשות סיום גם ביום השבת, מוכח, כדלעיל, שביום זה, וכן ביום שישי, אין נשאת חובת התענית ועשיית זכר לנס, כי חובה זו בוטלה והועברה ליום חמישי.

(ההלכה שאת תענית אסתר אפשר להשלים ביום שישי, כדלעיל, אינה מהוה הוכחה, כי יש מספר הבדלים בין תקנות חז"ל השונות, וברור שאין הכרה שתקנות דרבנן תהיינה זהות זו לזו בדיוק בכל פרטיהן,

ובפרט בענינו יש סיבה להבדיל בין תענית אסתר לתענית בכורות: תענית אסתר נקבעה בזמנה – בי"ג אדר, כי ביום זה, נקהלו לעמוד על נפשם¹⁹ – והקדמתה מהוה חידוש והוספה על התקנה העיקרית – תשלומין. ואילו תענית בכורות היא מעיקרה דחוייה, כי זמנה הוא בט"ו ניסן, זמן מכת בכורות, אך „מקדימין בי"ד משום דאי אפשר ביום טוב"²⁰ – ואם כך, גם התקנה העיקרית דחוייה מאותה סיבה כמו של „אי אפשר בשבת“),

ד. ההבדל בתוצאה לגבי בכור קטן שהגדיל

בהבנת מהותו של שינוי מועד התענית תלויה גם תוצאה מעשית – נפקא מינא להלכה – לגבי קטן שהגדיל בערב פסח שחל בשבת: נוהגים שהאב צם במקום בנו בכורו הקטן²¹,

(18) ומובן ג"כ שאין לחייב הבכורים לעשות סיום בע"פ שחל בשבת, „זכר לנס כו“ ולבטל התענית לגמרי.

(19) ר"ת הובא ברא"ש ור"ן ריש מגילה. טור או"ח

תתפ"ו.

(20) ברכ"י סת"ע סק"ו.

(21) רמ"א סת"ע שם. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

1. החובה במועד המוקדם – הכשר מצוה

יש להסביר בענין זה: כשם שחייבים לומר שקטן (וכך, ואף יותר מכך²⁷ מי שמתכוונן²⁸ להתגיר) חייב ללמוד את הלכות המצוות: (תפילין, קריאת שמע וכדומה, שיהא חייב לקיימן מיד כשהיה גדול) עוד לפני שנהיה גדול, שהרי אם ידחה זאת לזמן היותו בן י"ג ויום אחד, לא ידע או כיצד לקיימן. כלומר, חלה עליו חובה להתכוונן בהיותו קטן לקיים את המצוות שיחולו עליו כשהיה גדול²⁹ – בדומה לענין מכשירי מצוה³⁰ –

בדומה לכך יש לומר בעניננו: מוטלת על הקטן חובה לקרוא מגילה ב"ד אדר

– שהרי אי אפשר לומר (ובשום מקום אין מוצאים דבר תמוה כזה) שקטן זה חייב במגילה בשנים הקודמות (בגלל חינוך) ובשנים הבאות, ודוקא בשנה זו הוא פטור! וכן קשה לומר שהוא חייב זאת בגלל חינוך – למרות שבשנים הקרובות יקראו ב"טו – בגלל שקביעות כזו תחול בשנים מאוחרות יותר! אלא, סביר לומר, שחלה עליו חובה מגילה כדי לצאת ידי החובה המוטלת עליו כגדול ביום ט"ו.

כלומר, קריאת המגילה בהיותו קטן אינה רק בגלל ענין החינוך, אלא תקנת חכמים חלה

ומתעוררת השאלה: כיצד יוכל קטן שהגדיל ב"ג אדר (כאשר פורים חל ביום ראשון) לצאת ידי חובת תענית אסתר? הרי, כאמור, יש דיון אם תעניתו בקטנותו (י"א אדר) כחינוך יכולה להוציאו ידי חובתו בגדלותו (י"ג אדר)?

שאלה זו קיימת בכל הענינים שעליהם נאמר „מקדימין ולא מאחרין”²³, אם נאמר שאלה הם תשלומין בלבד: כיצד יכול קטן שהגדיל ביום החיוב לצאת ידי חובת ענינים אלו כגדול?

לדוגמא: כאשר פורים של ערים מוקפות חומה (ט"ו אדר) חל בשבת, מקדימים בהן את קריאת המגילה ל"ד אדר²⁴. ואם אלה הם תשלומין²⁵ לחובה החלה בט"ו אדר – בשבת – כיצד צריך לנהוג קטן שהגדיל בט"ו אדר²⁶?

(23 מגילה ה, א (במשנה).

(24 משנה ריש מגילה. רמב"ם הל' מגילה ס"א.

טושר"ע או"ח סתרפ"ח ס"ו.

(25 ראה רש"י מגילה ה, א ד"ה ערב שבת), „ערב שבת זמנם הוא .. להכי נקט האי ליטנא דתשמע מינה הואיל ותקנו להן חכמי ישראל שאחר כנה"ג להקדים משום דרבה ה"ה לנו כיום זמנן הקבוע מתחלה לכל דבריו ואע"פ שהוא שלא בזמנן הוי כחוט"ט [וראה הגהות חשק שלמה למגילה שם: כיון דרבנן עקרו קריאה מיום השבת תו אינו מוטל על יום שבת שום חיוב קריאה. וראה הערה הבאה]. אבל מסקנת הגמ' שם היא ד, מ"א ערב שבת זמנם (רק) לאפוקי מדרב"י (ולא שהוא זמנם לכל דבריו). וראה תשב"ץ ח"ג סי' רחצ: והא דלא קרינן מגילה .. איירא דאיטורא הוא דרביע עלייתו .. ויום שלפניו לקריאה .. אינן אלא לתשלומין דידי' כו'.

אבל להעיר מטו"א מגילה שם, דרק לרבה התקנה לקרות ביום ו' הוא מחכמים שאחר כנה"ג, אבל לר"י אנשי כנה"ג עצמם תקנו כן, עיי"ש. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו (ע' 52 ובהערות שם) ש"ל, שהתקנה של קריאת מגילה (גם לרבה) היתה לאחרי שגזרו גזירה דרבה. – אלא שמי"מ מקום לשאלה (ע"ד הנ"ל בפנים ס"א ובהערה 6): האם התקנה (של אנשי כנה"ג) לקרוא את המגילה ביום ו' (כשחל בשבת) הוא באופן של דחי' לבד, או שהתקנה חצד עצמה היא לקרוא או – ראה לקו"ש שם הערה 16.

(26 ראה שוק"ט בהגהות חשק שלמה למגילה שם – עפ"ש מטו"א (שהובא בהערה הקודמת) האם חיוב דקריאת מגילה בע"ש כשחל בשבת הוא מדרב"י קבלה

(אנשי כנה"ג) או רק דרבנן. אבל גם אם הוא דרבנן יש מקום להשאלה (כדלעיל בפנים ס"א והערה 6), וכמ"ש שם בעצמו (נעתק בהערה הקודמת): וכן לאידך – גם אם הוא תקנת אנשי כנה"ג יש מקום לשאלה, כנ"ל בהערה הקודמת.

(27 שהרי עכו"ם אסור ללמוד תורה.

(28 ראה חדא"ג מהרש"א שבת לא, א ד"ה א"ל. שו"ת רעק"א סמ"א. שד"ח כללים ג, סקנה"ה (כו). שם פאת השדה ג, סוסק"ה.

(29 ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 240. תכ"ז ע' 75 ואילך.

(30 להעיר מדעת ר"א (שבת רפ"ט. ובכ"מ) דגם מכשירי מצוה דוחים את השבת.

בכורות ביום חמישי היא תשלומין ליום השבת, בכל זאת אפשר לומר, שקטן שהגדיל ביום י"ד ניסן חייב לצום ביום חמישי³² (י"ב ניסן) כהכשרה לחובה שתחול עליו כגדול ביום י"ד.

על הקטן מלכתחילה כהכשרה לחובתו כגדול³¹.

וכך גם בעניננו: גם אם נאמר שתענית

(משיחת י"א ניסן תשל"ד)

(31) וכיון דמלכתחילה בעת ציווי מקרא מגילה (דמד"ס הוא) תקנו כן – אולי י"ל דיכול להוציא את הגדול אף שהוא עדיין בקטנותו.

(32) ולפי"ז אביו א"צ להתענות במקומו.

לרגל יום הבהיר

י"א ניסן

יום מלאת מאה ותשע עשרה שנה

לכ"ק אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח

יהי רצון שנזכו לראות בעיני בשר התגלות מלכותו

ויגאל את כלל ישראל מהגלות ויולכינו קוממיות לארצנו נאו ממש

הוספה

בשורת הגאולה

יח.

האמור לעיל איז נאָכמער בהדגשה געפינענדיק זיך אין חודש ניסן פון היינטיקן יאָר „הי' תהא שנת נפלאות אראנו“, און ווי גערעדט (אויך אין די מכתבים כלליים) וועגן די נסים ונפלאות וועלכע האָבן פאַסירט דעם יאָר (נאָענט צו דעם היינטיקן פורים), אַז ס'איז בטל געוואָרן אַ מנגד צו אידן, ביז אַז דער נצחון האָט געבראַכט דערצו, אַז דער שונא זאָל באַפרייען, אין אַ גוטן אופן, אַ טייל פון די מלחמה־געפאַנגענע וכו', ווי גערעדט אויספירלעך פריער.

און זיכער וועט דער אויבערשטער ממשיך זיין ווייזן נסים ונפלאות, ביז – ועיקר – „אראנו נפלאות“ בגאולה האמיתית והשלמה, וואָס די מלחמות אין יענעם טייל וועלט („מלך פרס“ מיט „מלך ארם“) זיינען פון די סימנים אַז אַט קומט די גאולה ע"י משיח צדקנו, ווי עס שטייט אין ילקוט שמעוני¹, און ווי ער זאָגט דאָרט, אַז „בני אל תתיראו . . . הגיע זמן גאולתכם“, און „מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן גאולתכם!“

(משיחות ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן תנש"א)

---

(1) ישעי' רמז תצט.

האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה כשנמצאים בחודש ניסן דשנה זו „הי' תהא שנת נפלאות אראנו“, וכמדובר (גם במכתבים כלליים) ע"ד הנסים והנפלאות שקרו בשנה זו (בסמיכות לחג הפורים), שהתבטל

הוספה / בשורת הגאולה

מנגד לבנ"י, עד שהנצחון הביא לכך, שהשווא ישחרר, באופן טוב, חלק משבויי-המלחמה וכו', כמדובר בפרטיות לפנ"ז.

ובודאי ימשיך הקב"ה להראות נסים ונפלאות, עד - ועיקר - "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה,

שהמלחמות באותו חלק בעולם ("מלך פרס" עם "מלך ארם") הן מהסימנים שמיד באה הגאולה ע"י משיח צדקנו, כדאיתא בילקוט שמעוני¹, ובלשונו, ש"בני אל תתיראו . . הגיע זמן גאולתכם", ו"מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן גאולתכם!"

לזכות

הו"ח ר' אשר שיחי' בסטומסקי,
ליום הולדתו לאויוש"ט, ביום ח"י ניסן - יום ב' דחול המועד פסח
וזוגתו מרת שרה רינה תחי' בסטומסקי,
ליום הולדתה לאויוש"ט, ביום י"ג ניסן
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י משפחתם שיחיו

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>